

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Ключові слова: конкурентоспроможність, модернізація, виробничий потенціал, механізм модернізації

Промисловість є важливою галуззю української економіки. Визначальним фактором її успішності у теперішній час є науковий та технічний рівень сучасних технологій та продукції. Але всебічний аналіз сучасного стану галузі свідчить, що українська промисловість вже багато років знаходиться у тяжкому економічному стані і економічна криза загострила та ускладнила ситуацію. Оцінюючи особливості української промисловості у теперішній час, слід відмітити невідповідність технічного рівня виробництва і конкурентоспроможності продукції, що реалізується, перспективним вимогам її споживачів, а також цілям і завданням високоефективного розвитку. При цьому очевидно, що подальший розвиток негативних тенденцій приведе до повного краху галузі, що у свою чергу створить погрози продовольчої та паливно-енергетичної незалежності України.

Посилення диференціації темпів економічного росту окремих держав та розрив між рівнями науково-технічного розвитку національних економік зумовлюють пошуки підвищення конкурентоспроможності вітчизняної промисловості та її продукції і, таким чином, підняти статус нашої країни у світі.

Конкурентоспроможність може забезпечуватися двома шляхами. Перший передбачає забезпечення конкурентоспроможності за рахунок низьких видатків. Але якість вітчизняних товарів залишиться на низькому рівні, оскільки конкуренція за видатками завжди відбувається лише у сегменті продукції невисокої вартості.

Інший шлях забезпечення конкурентоспроможності, по якому саме рухаються усі розвинені країни, – це підтримка конкурентоспроможності за рахунок якості продукції, її новизни, ексклюзивності. Підприємства при такому підході отримують прибутки за рахунок того, що їх товар володіє кращими споживчими властивостями.

Підтримка конкурентоспроможності за рахунок якості продукції забезпечується в українських умовах перш за все через активізацію процесів модернізації виробництв. Модернізація повинна торкнутися і основних засобів, і виробничих технологій, і прийняття на більшості підприємств механізмів корпоративного управління.

Це висуває на перший план вимогу прискорення модернізаційних процесів, що засновані на інноваційному розвитку виробничих систем. Модернізація є одним з найважливіших чинників переведення економіки України на інноваційний шлях її розвитку, підвищення технічного рівня підприємств та нарощування їхнього інноваційного потенціалу.

Основним завданням модернізації промислових підприємств має бути досягнення ними такого техніко-технологічного рівня, який дасть змогу виготовляти продукцію із інноваційним наповненням і конкурентоспроможну на зовнішньому і внутрішньому ринках.

Тому питання формування механізму модернізаційних процесів на українських промислових підприємствах з ціллю підвищення їх конкурентоспроможності та забезпечення виробництва сучасної продукції убачається актуальним.

Проблемі модернізації економіки в цілому та промислових підприємств зокрема присвячені роботи багатьох зарубіжних та вітчизнних дослідників. Найбільший внесок у формування наукового погляду на процеси модернізації внесли такі вчені, як Н.Д. Кондраттєв, Г. Менш, Й. Шумпетер, О. І. Амоша, М. П. Бутко. Питання теорії та практики організації і управління процесом модернізації стали предметом дослідження таких сучасних науковців, як К. О. Бужимська, В. М. Геєць, Д. Ф. Крисанов, Т. В. Русакова та багатьох ін.

Але недивлячись на наявність наукових розробок, окремі теоретичні та практичні питання управління та організації модернізаційних процесів на промислових підприємствах потребують подальшого розвитку.

Метою статті є дослідження складових механізму формування модернізаційних процесів та визначення умов, які мають забезпечити можливість ефективних модернізаційних перетворень українських промислових підприємств.

Важливе теоретичне й практичне значення для вирішення проблем модернізації українських промислових підприємств має з'ясування категорійної сутності поняття «модернізація». Всебічне змістовне розуміння сутності модернізації дає змогу визначити та висвітлити практичний бік проблеми як організаційно-технічного процесу, основою якого є комплекс системних заходів, які направлені на техніко-технологічне переоснащення виробництва та організацію випуску продукції високої якості для задоволення потреб внутрішнього ринку і в такий спосіб вирішення проблеми їх імпортозаміщення. Звідси формується чітка мета проведення модернізації, досягнення якої дає змогу суб'єктам господарювання домогтися високих результатів у своїй діяльності та задоволенні суспільних потреб у необхідних продуктах та послугах.

Модернізація (від англ. - modernization; нім. - modernisierung) визначається як удосконалення, покращення, поновлення об'єкту, приведення його у відповідність з новими вимогами та нормами [1].

Один з засновників теорії модернізації – Ш. Н. Эйзенштадт розумів модернізацію як процес змін у соціальній, економічній та політичній системах [3]. У зв'язку з цим склалося розуміння чотирьох типів модернізації: економічного, технологічного, соціального та культурного.

Модернізація може охоплювати різні економічні системи – від країни до виробництва. Отже, модернізацію необхідно розглядати на трьох рівнях: макрорівень – зміна лідируючих технологічних укладів, що розгортається на підставі сукупності базисних інновацій (відбувається приблизно раз на 50 років); мезорівень – зміна поколінь техніки, оновлення активної частини основних засобів, яка відбувається з періодичністю приблизно у 10 років; макрорівень – оновлення моделей та модифікація продукції, що проходить постійно, удосконалення її параметрів на базі поліпшуючих інновацій в межах промислових підприємств.

За масштабом охоплення необхідно виділяти наступні види модернізації:

- модернізація економіки країни;
- модернізація галузей економіки;
- модернізація економіки регіонів;
- модернізація підприємств;
- модернізація виробництв;
- модернізація обладнання.

Предметом нашого дослідження є модернізаційні процеси, що відбуваються на промислових підприємствах. Тому у процесі дослідження сутності модернізації ми зосередили більшу увагу саме на цьому визначенні.

Слід зауважити, що під модернізацією промислових підприємств деякі автори розуміють комплексний процес трансформації моделей виробництва, які використовуються на підприємстві, за допомогою технічного та технологічного переозброєння, вводу нових виробничих потужностей, розробки та впровадження нових видів продукції та удосконалення вже існуючих методів виробництва, перебудови організаційних систем та систем кооперації, підготовки високопрофесійних наукових, інженерно-технічних та робочих кадрів для досягнення високого рівня конкурентоспроможності підприємства у відповідності до вимог ринкової економіки.

На думку [2] модернізація промислового підприємства може проводитися за наступними напрямками:

- модернізація виробництва:
 - o застосування принципово нових чи удосконалених технологій виробництва (технологічна модернізація);

- застосування принципово нових чи удосконалених технологій управління та організації виробництва (організаційно-управлінська модернізація).
- модернізація системи управління:
 - застосування нових технологій управління, нових інформаційних технологій;
 - оптимізація бізнес-процесів, реорганізація організаційної структури управління підприємством.
- модернізація персоналу (кадрова модернізація):
 - навчання персоналу;
 - підбір більш кваліфікованих фахівців.
- модернізація науково-технічної діяльності.

Механізм формування модернізаційних процесів промислового підприємства уявляє собою послідовність дій, що забезпечують здійснення певного виду модернізації підприємства. Він включає планування, аналіз, організацію, реалізацію та регулювання процесу модернізації. Схематично такий механізм представлений на рис. 1.

Проведення модернізації підприємств повинно ґрунтуватися на розроблених програмах (проектах), в яких мають бути чітко визначені перспективи розвитку підприємства, тобто його пріоритетне значення у вирішенні економічних і соціальних завдань та обґрунтована потреба у відповідних ресурсах на впровадження. Таким чином, розробка програм модернізації промислових підприємств посідає одне з провідних місць у механізмі формування модернізаційних процесів.

На етапі планування визначаються цілі модернізації. Як зазначалося вище, головною ціллю модернізації промислового підприємства у теперішній час є підвищення його технологічного укладу та конкурентоспроможності (на підставі модернізації технологічних процесів).

На етапі аналізу досліджуються зовнішні та внутрішні фактори, що здійснюють вплив на діяльність підприємства та визначають його спроможність до модернізації. Ключовим моментом у даному блоці є процес оцінки виробничого потенціалу

З точки зору технологічного розвитку підприємств виробничий потенціал є основою їх модернізації. Саме оцінка виробничого потенціалу дає змогу визначити спроможність підприємства до здійснення модернізаційних процесів. За цих обставин важливим завданням в управлінні процесом модернізації постає визначення методів та розрахунок значень основних параметрів виробничого потенціалу.

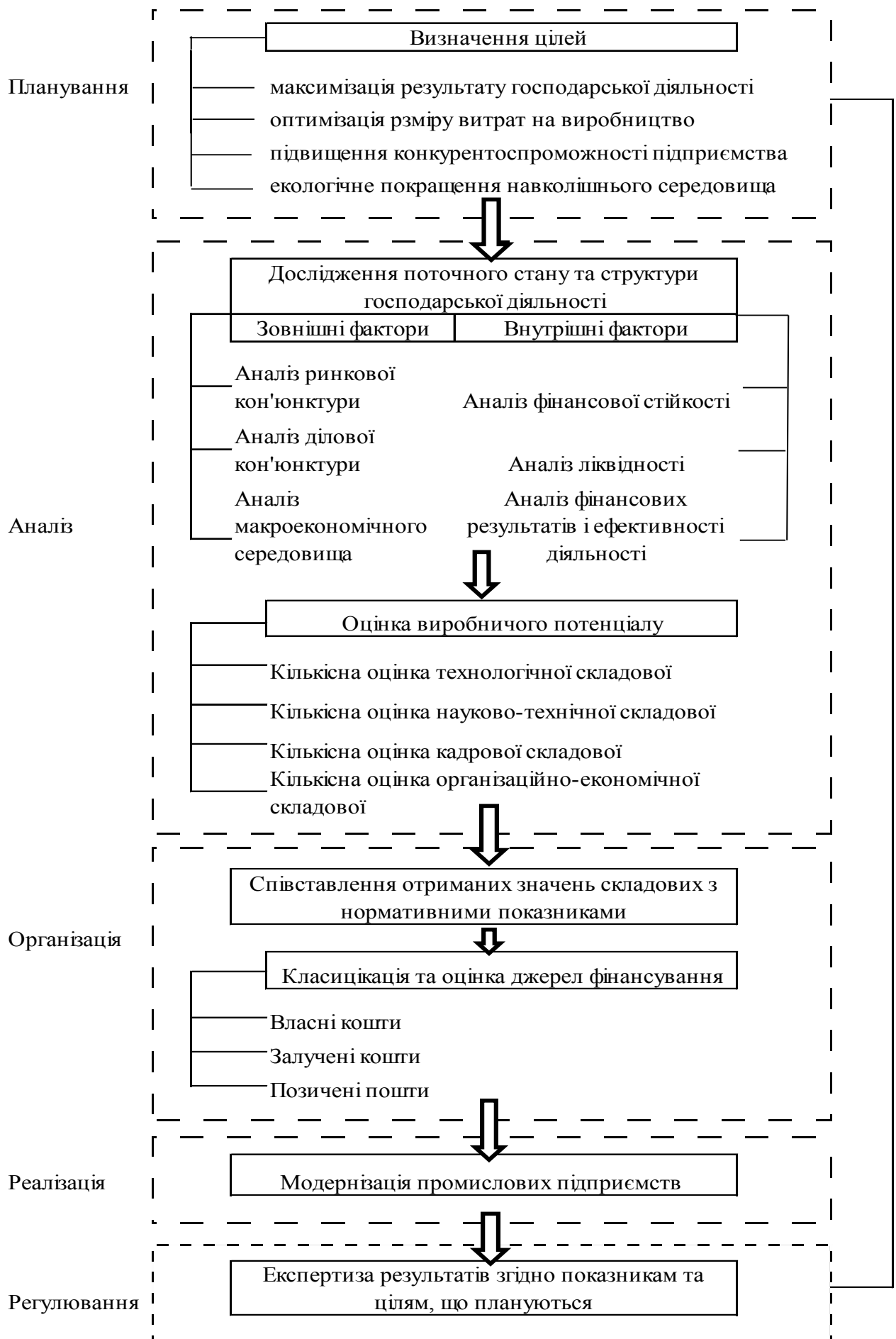

Рис. 1. Механізм формування модернізаційних процесів на промисловому підприємстві

Виробничий потенціал промислового підприємства включає чотири складові: технологічну, науково-технічну, кадрову організаційно-управлінську. При цьому в залежності від виду економічної діяльності одна з них є профільюючою. Інші складові підпорядковуються профілюючій та забезпечують в сукупності реалізацію виробничого потенціалу підприємства [рис. 2].

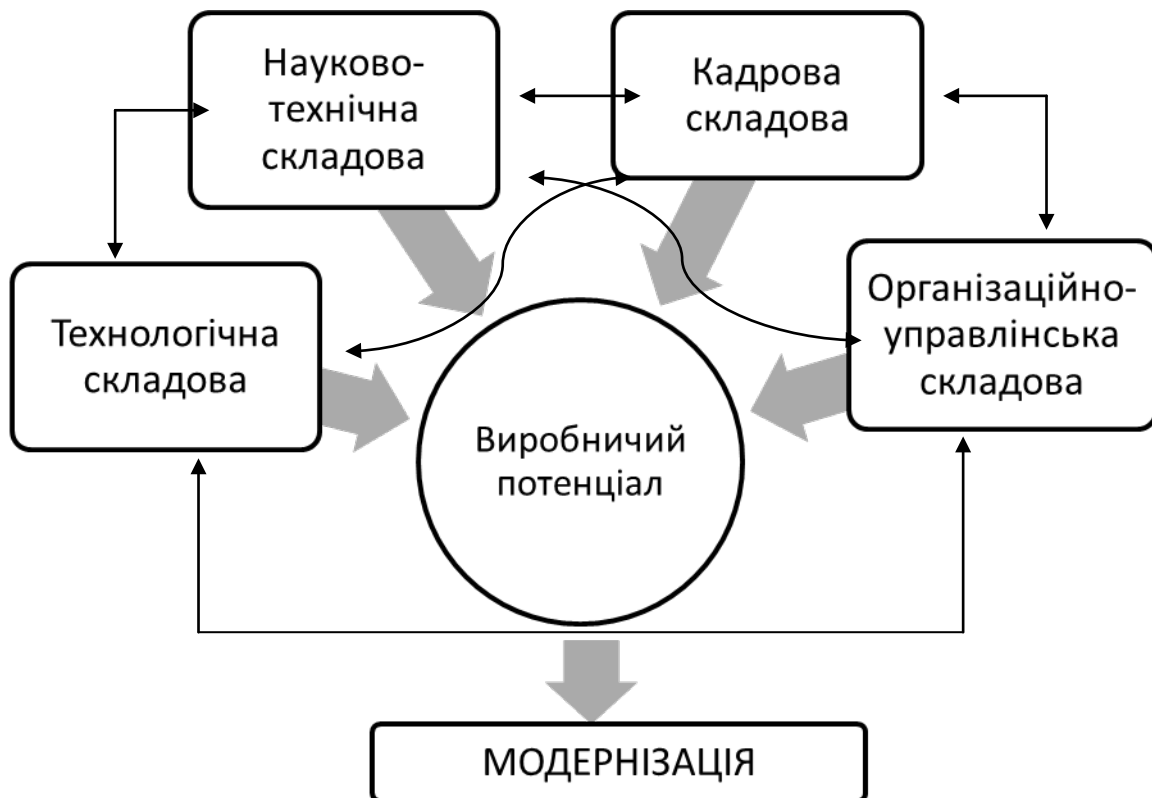

Рис. 2. Зв'язок виробничого потенціалу з модернізацією підприємства

Комплексний підхід до розгляду виробничого потенціалу промислового підприємства свідчить, що технологічна складова, як правило, є профілюючою.

Як видно з рис.2, зв'язок складових взаємний. Так, наприклад, науково-технічна складова впливає на технологічну, та вони обидві визначають кадровий потенціал, який в свою чергу формується організаційно-управлінським. Подібних взаємозв'язків між складовими існує деяка множина. Для розвитку виробничого потенціалу з урахуванням профілюючої складової необхідно збалансовано впливати на усі чотири.

Важливо зазначити, що кожна складова виробничого потенціалу повинна мати числове значення, яке, доречі, впливає як на загальний показник потенціалу, так і на значення інших складових. Таким чином, для оцінки виробничого потенціалу промислового підприємства необхідно визначити значення системи показників за наступними складовими:

технологічної, кадрової, науково-технічної та організаційно-управлінської складової виробничого потенціалу. Для розробки та прийняття рішення щодо визначення напрямків удосконалення, виду модернізаційних перетворень та розвитку виробничого потенціалу підприємства значення показників за вказаними вище групами порівнюються з нормативними. Слід зазначити, що питання виміру виробничого потенціалу за його складовими є важливим, але дещо іншим напрямком дослідження такого складного комплексного поняття, як модернізація, і тому у даній статті не розглядається.

Механізм формування модернізаційного процесу передбачає, що на етапі організації здійснюється оцінка відповідності ресурсів, які потребуються для здійсненні модернізації

(і що не менш важливо – які є у наявності на підприємстві), цілям та завданням модернізації. Лише після цього приймається рішення щодо реалізації проекту модернізації.

Розглянутий механізм формування модернізаційних процесів носить комплексний характер. Він охоплює усі етапи управлінського циклу, передбачає чисельну оцінку виробничого потенціалу промислового підприємства як ґрунтовної підстави реалізації проектів їх модернізації.

Література:

1. Борисов А. Б. Большой экономический словарь / Борисов А. Б. – М.: Книжный мир, 2002. – 895 с.
2. Русакова Т. В. Организационно-экономический механизм формирования инструментария модернизации промышленных предприятий: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. эконом. наук: спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством» / Русакова Т. В. – Нижний Новгород, 2011. – 24 с.
3. Эйзенштадт Ш. Н. Революция и преобразование обществ. Сравнительное изучение цивилизаций / Эйзенштадт Ш. Н. [пер. с англ. А. В. Гордон] - М.: Аспект Пресс, 1999. – 416 с.

Резюме

У статті зроблено спробу висвітлити основні організаційно-економічні передумови проведення модернізації промислових підприємств як основи збільшення випуску ними продукції високої якості і підвищення ефективності їх господарської діяльності у жорстких умовах конкуренції.

В статье сделана попытка осветить основные организационно-экономические предпосылки проведения модернизации промышленных предприятий как основы увеличения выпуска ими

продукции высокого качества и повышения эффективности их хозяйственной деятельности в жестких условиях конкуренции.

The article is devoted to the basic organizational and economic prerequisites of modernization of industrial enterprises as a basis for production of high quality products and for more effective business operations in a highly competitive.